בטבריה התנהג כרומני

400 אלף ילידי רומניה חיים בישראל ● ניר וולף, צאצא נבחר, הצפין לטבריה כדי לנסות למצוא את שורשיו ● בין אכילת צ'ורבה למפגש עם אלילי זמר של בני 60 פלוס ושיחה לא קלה עם ננסי ברנדס הוא עדיין לא הצליח להבין מילה, לאכזבת אביו ● חפשו אותו בשידור החוזר ב־ProTV

ניר וולף
צילומים: אנצ'ו גוש/ג'יני

לא נעים לומר, אבל קשה לראות את הרומניאדה שורדת בעוד 20 שנה. הפסטיבל הרומני, שנערך בסוף השבוע לפני שבועיים, זו השנה השביעית, דווקא שבר שיאי השתתפות, עם 760 אורחים שחצו מזמן את העשור השביעי של חייהם ורשימת אמנים מכובדת שהתפרסה על פני שלושה ימים נשתי

בפסטיבלים, הוציאה 28 אלבומים, לא פחות, הגישה תוכניות בטלוויזיה הרומנית – ואבא ממש מקנא בי שראיתי אותה בשבוע שעבר על במה של בית מלון טברייני. השתדלתי לעדכן אותו בעדינות שנטשתי את ההופעה כבר אחרי השיר השני. מה לעשות, אני לא כזאת גאווה לעדה.

אומרת מפיקת האירוע, ליליאנה מרעי, במבטא רומני כבר. "נותנים פעילות מהבוקר עד הערב. אנשים לא באים לנוח, זה כמו טירונות. ב־08:00 בבוקר הם יצאו לטיול ברמת הגולן. שעה אחרי שחזרו כבר היה להם 'ערב פאפאנש' – מגישים את המאכל המסורתי פאפאנש (כדורי גבינה מתוקים), ואחר כך עוד שעה

ניר וולף
צילומים: אנצ'ו גוש/ג'יני

לא נעים לומר, אבל קשה לראות את הרומניאדה שורדת בעוד 20 שנה. הפסטיבל הרומני, שנערך בסוף השבוע לפני שבועיים, זו השנה השביעית, דווקא שבר שיאי השתתפות, עם 760 אורחים שחצו מזמן את העשור השביעי של חייהם ורשימת אמנים מכובדת שהתפרסה על פני שלושה ימים ושתי במות. השאלה היא כמה עתיד יש למורשת הרומנית בישראל. "תראה, לפי המהירות שהם יורדים את המדרגות זה נראה שהם יצאו לפני יומיים מהקומה השנייה של המלון", אומר ננסי ברנדס רגע לפני הופעתו. "בעוד חמש שנים כבר לא תהיה רומניאדה, לא יהיה לזה קהל".

בגיל 32 הגיע כנראה הזמן להודות בפומבי – זורם לי דם רומני בווריד‍ים מכל הכיוונים. ניסיתי להדחיק את זה במחצית השנייה של חיי, אבל יש לי טיעונים מקילים. התרמית הרומנית מעולם לא היתה זוהרת (פרט אולי לימי המהפכה העליזים בסוף שנות ה־80), מעולם לא הצלחתי לתפוס את השפה, הכדרגל הרומני לא נתן לי מספיק סיבות לפתח הזדהות מרחוק וטיול השורשים המשפחתי מלפני כמה שנים נחקק אצלי בזיכרון כסוג של מרדף משותף לי ולאבא שלי לאיתור המסעדה שבה מגישים את הצ'ורבה הכי טעימה ברומניה.

אבא סולי עלה לישראל לפני 37 שנים. "כשנולדתי, אפילו רדיו לא היה", סיפר לי, "ובשהגיע הרדיו לא היו אנטנות שאיפשרו לקלוט הרבה תחנות, אז שמענו מה שנתנו. אני אהבתי ביטלס, אבל ברומניה השמיעו אותם מעט. אחר כך נכנסה הטלוויזיה ששידרה את פסטיבל סן רמו מאיטליה. כשלהקת 'אדום ושחור' הופיעה בטלוויזיה הרומנית, היא מייד משכה אחריה את כל הצעירים. הם התלבשו כמו הביטלס, היו להם תסרוקות כאלה והם ניגנו מוסיקת רוק ושירים שהכרנו מפסטיבלי הזמר". את הלהקה הקים באמצע שנות ה־60 הקלידן סילביו ברנדס, שעם הזמן שינה את שמו לננסי. את תפקיד הזמרת מילאה בשנים ההן אחת בלה סקורצ'רו, שהיום קוראים לה מירבלה דאוור והיא אחד השמות המפוארים ביותר במוסיקה הרומנית הקלה. דאוור זכתה בפסטיבלים, הוציאה 28 אלבומים, לא פחות, הגישה תוכניות בטלוויזיה הרומנית – ואבא ממש מקנא בי שראיתי אותה בשבוע שעבר על במה של בית מלון טברייני. השתדלתי לעדכן אותו בעדינות שנטשתי את ההופעה כבר אחרי השיר השני. מה לעשות, אני לא כזאת גאווה לעדה.

את הרומניאדה הגתה חברת הנסיעות "ב.ד גרייבר" לפני שבע שנים. בישראל חיים היום כ־400 אלף יוצאי רומניה, מרביתם עלו בשנות ה־50 וה־60. לפסטיבל הראשון, שהתקיים בים המלח, הגיעו פחות מ־200 משתתפים. "לרומניאדה מגיעים פועלי בניין, רופאים, אדריכלים, מהנדסים, עורכי דין", קובע עופר אדלר, מנכ"ל החברה. "מה שמלכד את כולם זה הנושא התרבותי. כמו שהקהל שהולך להופעות של שלמה ארצי מייצג את כל החתך הארצישראלי הרחב, אז החבר'ה שמגיעים לכאן מסמנים את העלייה מרומניה. יותר מ־70 אחוזים הם לקוחות חוזרים, שהיו כבר ברומניאדה בעבר וחזרו. רובם גם המליצו לאחרים. החתך שנמצא פה זה פנסיונרים – 60 וצפונה".

הביקוש עולה על ההיצע. "סגרנו מלון בטבריה, שמכיל לא יותר מ־500 איש, ונשארנו עם רשימת המתנה של עוד 180 איש", אומר שאול לקסר מחברת התיירות. "שברנו את הראש במשרד מה עושים – אם נסרב להם, לא יהיה נעים, כי הם לא יבואו יותר. החלטנו להתרחב והתפשרנו על מלון סמוך, שהוא לא באותה רמה, ולכן כל מי שהצטרף מאוחר גם שילם פחות. בנינו תוכנית מקבילה, שיהיה למנו פעמיים לאמנים, הוספנו עוד טיולים, ובסופו של דבר בשני בתי המלון התקיימו אותן פעילויות, רק בזמנים שונים".

במשרד מייחסים את הגידול הניכר במספר המשתתפים השנה לפרסומת שהוקרנה בשידורי הטלוויזיה הרומנית, ProTV, שגם שלחה צוות להכין כתבה על האירוע. מכיוון שרוב קהל היעד צופה בעיקר בטלוויזיה הרומנית, זה אכן הביא תוצאות.

להצטלם איתם, להרגיש אותם

"אנחנו מלחיצים אותם כאן בלוח זמנים דחוס", אומרת מפיקת האירוע, ליליאנה מרעי, במבטא רומני כבד. "נותנים פעילות מהבוקר עד הערב. אנשים לא באים לנוח, זה כמו טירונות. ב־08:00 בבוקר הם יצאו לטיול ברמת הגולן. שעה אחרי שחזרו כבר היה להם 'ערב פאפאנש' – מגישים את המאכל המסורתי פאפאנש (כדורי גבינה מתוקים), ואחר כך עוד שעה וחצי של ריקודים. אחרי זה ארוחת ערב, ואז הופעות עד הלילה. אנשים הלכו לישון ב־24:30, וב־09:00 בבוקר כבר היו צריכים לצאת לחמי טבריה. חשבתי שהם לא יקומו, אבל ב־08:30 כבר ראיתי אותם מתחילים לצאת לכיוון האוטובוסים".

על אחד האוטובוסים שנסע עם הקבוצה לרמת הגולן עלתה גם קבוצת הרקדנים של Pescarus Dance Group, להקה צעירה מבוקרשט, שהופיעה בערב הפתיחה בבגדים מסורתיים והרימה מהכיסאות לא מעט פנסיונרים למעגלי ריקוד סוערים. באותו זמן זימרו על הבמה דו אלקסיס – זוג צעיר נשוי, ששילב מוסיקה של פעם במגוון שפות. הקהל לא ידע את נפשו. בתום ההופעות חתמו האמנים על דיסקים שלהם ליד שולחן המרצ'נדייז, ואלה נחטפו במהירות, אף שכמעט כל הקונים עדיין קוראים להם "קלטות".

"עשיתי כאן שילוב של כל סוגי המוסיקה", מספרת המפיקה מרעי, "יש שילובים בין מוסיקה עממית לריקודים מסורתיים, אופרה, מוסיקה קלאסית, וגם מוסיקה רומנית קלה. לכל אמן יש סגנון משלו. מדובר באמנים שכל אחד מהם הוא שם בפני עצמו, ולכן אנשים כל כך נהנים לראות אותם מקרוב. הם רגילים לראות את הזמרים האלה בטלוויזיה, ופתאום אפשר להצטלם איתם, להרגיש אותם, לדבר איתם מילה או שתיים. בטלוויזיה יש מרחק, אבל פה במלון לכולם יש גישה, אין ממש הפרדה ביניהם".

מרצ'ל פאבל בן ה־52 הוא אחד הזמרים הפופולריים ברפובליקה. הוא הגיע לא פעם לצמרת מצעד הפזמונים הרומני, ולפני עשור אפילו ייצג את רומניה באירוויזיון וקטף את המקום התשיעי, הישג השיא של הרומנים בתחרות עד אז. "הוא שם עולמי, כמו שאומרים", אומרת מרעי בהתרגשות. "בשנים האחרונות הוא לא כל כך מופיע ברומניה, אלא

מימין לשמאל: עם מניפה ביד, הכוכבת הבלתי מעורערת מירבלה דאוור; אורחי הרומניאדה מבלים; מרצ'ל באבל שר אופרה; ננסי ברנדס ממשיך להיות שנוי במחלוקת

בעיקר בשגרירויות רומניה באירופה, ולכן הרפר־טואר שלו הוא יותר איטלקי, אופרה, מוסיקה קלאסית אוניברסלית. הוא פסנתרן מצוין, שגם מלחין את השי־רים שלו. הפעם, במיוחד עבור הקהל הזה, הוא גם השתדל לתת משהו ברומנית".

פאבל, בחור קירח עם קול מאיים, מלהיב את הקהל. בשלב מסוים הוא יורד מהבמה, שקצת מרוחקת מה־צופים, מציב כיסא מול השורה הראשונה, נעמד עליו ומספרת שהצלצולים במכשירים הניידים שלה ושל בעלה הם רינגטונים של הכוכבת. בקיץ, בחגיגות יום הנישואים שלהם, הילדים השמיעו וניגנו את השירים שלה. "לא יכולתי לזוז בהופעה", אומרת האישה בעיניים נוצצות. "ישבתי מהופנטת. כשזה נגמר רק רציתי ללכת למירבלה ולהגיד לה: 'הנה, את איתי כל הזמן ובכל מקום'".

גברת אחת מחיפה אומרת שכל הבית שלה תמונות השפים של המלון איך להכין את המטעמים הרומניים. "נכנסתי למטבח לבדוק איך הם מסתדרים", אומרת ליליאנה, "ואני אישית טעמתי ואפילו נתתי כמה טיפים. זה לא עניין פשוט, זאת לא מסעדה רומנית כאן. אוכל רומני זה משהו שבא ליד הסלטים, הפירות, האורז והשניצלים. ככה זה. לכן שילבנו את המאכ־לים האלה עם האוכל הרגיל של המלון. בארץ כבר אין אפשרות להגיד שמרוקאי אוכל רק אוכל מרוקאי

מנכ"ל החברה המארגנת את הרומניאדה קובע: "מה שמלבד את כולם זה הנושא התרבותי. כמו שהקהל שהולך

בעיקר בשגרירויות רומניה באירופה, ולכן הרפר־טואר שלו הוא יותר איטלקי, אופרה, מוסיקה קלאסית אוניברסלית. הוא פסנתרן מצוין, שגם מלחין את השי־רים שלו. הפעם, במיוחד עבור הקהל הזה, הוא גם השתדל לתת משהו ברומנית".

פאבל, בחור קירח עם קול מאיים, מלהיב את הקהל. בשלב מסוים הוא יורד מהבמה, שקצת מרוחקת מה־צופים, מציב כיסא מול השורה הראשונה, נעמד עליו וממשיך לשיר. בהמשך הוא חוזר לבמה ולא מפ־סיק לקשקש ברומנית. אני לא מצליח להבין מילה. סליחה, אבא. אני יודע שניסית לא פעם ללמד אותי את השפה הזאת. אני מנסה לצאת מהאולם בריזוק בשיא של אחד הלהיטים ומקבל מבט זועם מפאבל. למחרת, באחד הזפזופים בטלוויזיה, מבצבץ לפתע פרצופו של פאבל מהערוץ הרומני. אני חושב שהוא עדיין כועס עלי.

המעריצות בהיסטריה

מירבלה דאוור היא אהובת הקהל. זה כבר הביקור השלישי ברומניאדה של הזמרת בת ה־67 עם השו־רשים היהודיים. יש לה, מתברר, אחות שגרה בחיפה, וגם אמה קבורה פה באזור. בתוכנית טלוויזיה ששודרה ביום העצמאות האחרון של יש־ראל היא בישרה לצופים בשידור חי: "נתראה בינואר בישראל, אני באה לרומניאדה!"

"זה קרה מייד אחרי שסגרתי איתה", מספרת ליליאנה מרעי. "אנשים התחילו להתקשר אלי בה־תרגשות, 'זה נכון מה ששמענו? גדלנו איתה. אנשים מתים עליה. ההצלחה שלה נעצרה בתקופה שאחרי המהפכה. רק בשנים האחרונות, אחרי שחברה לראול, בחור צעיר שמלחין את רוב השירים שלה, היא שוב עלתה בחזרה". לי־ליאנה אומרת שהיא מעריפה לא להביא לרומניאדה זמרים צעירים, "כי זה לא מתאים לקהל כאן. הם מחפשים נוסטלגיה. וזה העיקרון שלפיו קבענו את רשימת האמנים – שיהיה חשמל לאנשים".

גברת מבוגרת אחת ניגשת למירבלה בסוף ההופעה ומספרת שהצלצולים במכשירים הניידים שלה ושל בעלה הם רינגטונים של הכוכבת. בקיץ, בחגיגות יום הנישואים שלהם, הילדים השמיעו וניגנו את השירים שלה. "לא יכולתי לזוז בהופעה", אומרת האישה בעיניים נוצצות. "ישבתי מהופנטת. כשזה נגמר רק רציתי ללכת למירבלה ולהגיד לה: 'הנה, את איתי כל הזמן ובכל מקום'".

גברת אחת מחיפה אומרת שכל הבית שלה תמונות ואלבומים של דאוור. "זה מטורף", מ ספר שאול לקסר, "האישה הזאת נסעה לקבל את הזמרת בשדה התעופה עם זר פרחים מפואר, ומאז היא לא עזבת אותה לרגע. איפה שמירבלה נמצאת, היא אחריה". ליליאנה: "היא נושמת את מירבלה. והיא דווקא יותר צעירה מהרוב הממוצע כאן. בערב הראשון חגגנו לראול יום הולדת, אז הגברת הזאת באה עם עוגת יום הולדת שהיא הכינה בבית. ישבנו עד אחת וחצי בלילה".

"כיף של יום, כאן ברומניאדה!" צועקת המנחה הנ־להבת במיקרופון, לצלילי רמיקסים של מוסיקה מד־רחית הבוקעים מהרמקולים. על הבמה פוסעות ספק דוגמניות המציגות בגדים שכנראה מאוד פופולריים בקרב נשים מבוגרות ממזרח אירופה. "רק 50 שקלים לחולצה המנומרת, בנות!" מכריזה המנחה.

הקהל אמנם מצומצם, כ־50 איש, אבל הוא נדלק משירי אייל גולן ומגיב בקריאות התלהבות. הבגדים נמכרים במחיר מבצע – "עבדנו קשה כדי להשיג לכם את ההנחה" – והקונות המתב־גרות מסתערות בסיום על חדרון קטן שבו מוצגת הסחורה, מחפשות מציאות ותופסות שמלות כמו נערות בפתיחה נוצצת של רשת אופנה בעזריאלי. "שיג־עון של רומניאדה", מסיימת המנחה את הערב, והקהל עונה לה במחיאות כפיים סוערות.

הילד הרע של העדה

בארוחת ערב שבת בחדר האוכל מטעמים מבית אמא. צ'ורבה, ממליגה, מיטיטיי (קבב), גפילטע פיש, כבד קצוץ. גם סושי יש, בשביל הגיוון. מארגני הרו־מניאדה סגרו עם טבחית רומנייה, שהסבירה לשני השפים של המלון איך להכין את המטעמים הרומניים. "נכנסתי למטבח לבדוק איך הם מסתדרים", אומרת ליליאנה, "ואני אישית טעמתי ואפילו נתתי כמה טיפים. זה לא עניין פשוט, זאת לא מסעדה רומנית כאן. אוכל רומני זה משהו שבא ליד הסלטים, הפירות, האורז והשניצלים. ככה זה. לכן שילבנו את המאכ־לים האלה עם האוכל הרגיל של המלון. בארץ כבר אין אפשרות להגיד שמרוקאי אוכל רק אוכל מרוקאי ורומני רק אוכל רומני. כולם התרגלו לאכול חומוס, פלאפל, ומה לא".

כשננסי ברנדס נכנס לחדר האוכל אפשר לחוש רעד קל באוויר. את הלחשושים אפשר לחוש מכל עבר: "הי, תראה מי כאן... והבלונדינית הזאת שלידו זאת אשתו!" סוג של כוכב רוק מהדור הישן. כעבור שע־תיים, הילד הרע של העדה הרומנית, ממייסדי להקת "אדום ושחור", כבר לבוש שחורים עם בקבוק מים ביד, מוכן ומזומן. אבל הוא לחוץ. "אלה אנשים מאוד מבוגרים, זה לא הקהל שאני פוגש כל יום. בהופעות האלה אני צריך לדבר מאוד לאט, להיות מאוד ברור, לחכות שיצחקו, ואז להמשיך. לוקח להם זמן להתר־גל להומור שלי, הם רגילים להומור של בודו, בריחות ביידיש. בשבילי זה מבחן מאוד קשה, אם אני מצליח היום להצחיק אותם, זה הישג ענק מבחינתי. אצל 80 אחוזים מהם אני אלוהים – אומרים לי, 'אתה גאוות הרומנים'. לגבי ה־20 אחוזים האחרים – הם עוצרים אותי ברחוב ואומרים: 'תתבייש, אתה רפוק. אתה צוחק עלינו'. להצליח בערב כזה, שבו אני שנוי במחלוקת, זה ממש לא פשוט".

וחוץ מזה, הוא אומר, הוא בכלל נגד תימניאדה, מרוקיאדה ורומניאדה. "אני עולה להופיע ברגשות מעורבים. אני חושב שצריך למחוק את הגבולות האלה, שלא יהיו יותר. כולנו ישראלים. רומנים בני 40–50 לא יגיעו לכאלה מקומות, והאמת, זה קצת מפריע לי, כי לתימניאדה או לבוכריאדה דווקא מגיעים חבר'ה צעירים". ברנדס עולה לבמה בריצה, פותח בבדיחה ברומנית על רומנים וזוכה למחיאות כפיים סוערות ממרבית הנוכחים. בערך 20 אחוזים בקהל מתמרמרים בשקט: "לא יפה מה שהוא אומר על הרומנים". ●

nirw@israelhayom.co.il

מנכ"ל החברה המארגנת את הרומניאדה קובע: "מה שמלכד את כולם זה הנושא התרבותי. כמו שהקהל שהולך להופעות של שלמה ארצי מייצג את כל החתך הארצישראלי הרחב, אז החבר'ה שמגיעים לכאן מסמנים את העלייה מרומניה"

ננסי ברנדס בכלל נגד תימניאדה, מרוקיאדה ורומניאדה: "אני עולה להופיע ברגשות מעורבים. אני חושב שצריך למחוק את הגבולות האלה, שלא יהיו יותר. כולנו ישראלים"